

Çok katmanlı bir roman

Geçtiğimiz günlerde yayımlanan "Saklambaç", günlük, daha doğrusu deneme diyebileceğimiz "Mavi Orman"dan tanıdığımız Defne Suman'ın ilk romanı. Daha çok "kendisinin yoga macerasını" temel alan dergi yazıları ve sanal ortamdaki yazı ve bloglarından sonra ilk yazırlık deneyimine "Mavi Orman"la başlayan Suman artık, anlatım becerisinin yanı sıra kurgunun da önem kazandığı bir türe, romana uzanıyor.

□ Nilüfer KURUYAZICI

Defne Suman'ın Mavi Orman ve Saklambaç kitapları arasında bağlantı kurmaya çalışsak ikisini de "var oluşa doğru bir keşif süreci", bir tür "zaman içinde yolculuk" olarak tanımlayabiliriz. Çağrışımlara, zaman sıralaması ötesinde gelgitlere dayanan bir anlatım biçimi seçiyor Suman. Anlatılanlar ve anımsananlar kronolojik olmasa da Oya Baydar'ın kapak yazısında tanımladığı gibi "Batıcı bir burjuva ailenin" geçmişi ve bugünü, içinde yaşadıkları dünyaları, "ötekileştirdikleri" muhafazakar çevreye karşı katı tutumları, kardeş çocukları iki gencin -Leyla ile (anlatıcı) Eda'nın- var oluşlarına doğru sürdürdüğü keşif süreci çevresinde gelişiyor roman. Ama olaylar düz bir çizgide anlatılmak yerine iç içe örülüyor ve yazar biz okurlardan beklileri taşları yerli yerine oturup hikâyeyi kurgulamamızı. Zaten anlattığı sürükleyici içeriğin yanı sıra bu girift anlatım biçimi de romana ayrı bir tat katıyor.

DÜN-BUGÜN-YARIN SIRALAMASI

Öykü, iki hatta belki üç düzlemde gelişiyor: Birincisi, asıl öyküyü çerçeveleyen, romanın anlatma zaman ve mekânı diyebileceğimiz, ABD'nin Oregon eyaletinde Eda'nın bir yılbaşı gecesi ertesinde kilitli kaldığı çamaşırhane tuvaletinde geçirdiği yaklaşık on iki saat. Roman boyunca ara ara çeşitli amaçlarla (sevişmek, tuvalete girmek gibi) çamaşırhaneye girip çıkan kişilerin varlığı, konuşuklarının nakledilmesi, hatta Eda'nın bu kişilerin birinden yardım istemesi ve nihayet bir gece öncesini birlikte geçirdiği oğlanın gelecekte onu kurtarmaya girişmesi romanın "bugün" olarak nitelenebileceği çerçevesini oluşturuyor. Ama romanda asıl anlatılan geçmiş zaman dilimi, Eda'nın tuvalete kapalı kaldığı sürece beklemede

kalemle duvardaki kâğıt havlu üzerine yazdığı öykü. Bu ikinci düzlem, Eda'nın anne-baba, anneanne-dede, büyükanne, teyze ve teyze kızı Leyla'dan oluşan ailesinin öyküsü. Bir de bu ikisi dışında kalan, "2012'ye yılına/ geleceğe mektup" başlıklı bağımsız dokuz mektuptan oluşan üçüncü bir düzlem var. Bunlar farklı bir anlatıcının, babası Ege'nin ölmeden önce kızı Eda'ya Almanya'dan yazdığı ve kendisinin aileye eklememesini öyküleyen mektuplar. "Onu, kendilerinden aşağı gören bir ailenin kızına âşık olarak" ailenin damadı olan baba, Eda'nın annesi ile birlikte Almanya'da geçirdikleri bir kaza sonucu hayata veda eder. Ama ilkinin 1998'de yazdığı mektuplar, Almanya'da uygulanan "Geleceğe Posta Servisi" adlı bir programla ancak öykünün sonuçlandırıldığı 2012'ye gönderildikleri kişinin eline geçecektir ki bu da Eda'nın öyküsünün bitimine denk gelir. Okur, bu mektupları Eda'nın öyküsü arasında yer yer, kaleme alındıkları sırada yani Eda'dan önce okusa da Eda ancak romanın sonunda okuyabilecektir mektupları. Bu üç düzlemin veya zamanın iç içe geçmesiyle dün-bugün-yarın sıralaması hepten birbirine geçer romanda. Ama asıl romanı ilginç kılan da okura bu denli özgürlük tanınması ve olay dizisini kendine göre sıralamasına olanak vererek pasif kalmasını engellemesidir.

Biz okurlara bu denli özgürlük tanıyan, olayları kendimize göre kurgulamamızı bekleyen böyle bir romanı herkesin farklı bir açıdan okuması da doğal olacaktır. Bu açılardan birisini hiç kuşkusuz, anlatıcı Eda'nın anne-babasının ölümünden sonra yanlarında yaşadığı Şevket Sami Paşa ailesinin ("Batıcı bur-

juva aile çevresinin") dünyası, yaşama biçimi ve düşünce yapısı oluşturmaktadır. Kışları Osmanbey'deki kristaller ve avizelerle dolu apartmanlarında, yazları ise Boğaz'da Kandilli'deki yalılarında, evlatlıkları Kamile Hanım eşliğinde geçiren anneanne Salih Hanım doktor Nedim dede, kızları Nimet teyzeyle kızı Leyla ve diğer kardeş Nihal'in kızı Eda'dan oluşan bir burjuva ailesi. Ailenin bir diğer parçası Mihrünisa nine de gene evlatlığı Feride ile birlikte Büyüka'daki "içinde eşyadan adım atacak yer olmayan" köşkte sürdürüyor yaşamını.

"BAŞKA BİRİSİ OLMA İSTEĞİ"

Ailenin ikinci kuşağının geçmişi ve bugünüyle ilgili bütün gerçekleri de kızı Salih Hanım ters düşen Mihrünisa nineden öğreniyoruz: "Nimet teyzenin ne idüğü belirsiz bir yazara nikâhsız kaçması üzerine onu hepsinden çok seven Nedim dedenin perişan oluşu ve bir daha yüzüne bakmaması; Eda'nın annesi Nihal'in ise Rum terzi Despina'nın komünist oğlu Ege'ye kaçması; bir Kürt kızın sevdiğine komünist olan, daha sonra bir erkekle birlikte yaşayarak aileyi rezil eden asker kaçağı Aykut dayı." Ama yazar, asıl Eda ile Leyla'nın yaşamını yakından ilgilendirmesi açısından dede ile Salih Hanımın kişilikleri ve dünyaya bakışları üzerinde duruyor: Dede ile anneannenin tahakkümü altında, onların uygun gördüğü kurallara göre geçen sıkıcı bir ev hayatı ve sevilmeyen bir anneanne. "Bizimkiler hacıya, hocaya burun kıvrırır, başörtülü kadınları hor görür, kutsal günleri önemsemmezler. Leyla, yalıda ki kahvaltı soframızdan eksik olmayan domuz salamını artık yemeyeceğini söylediğinde

anneannem onu sofradan kovmuştu. Ben de bir ramazan oruç tutmaya niyet ettiğimde, dedemden azar işittim. Evde sadece Kamile Hanım'ın oruç tutmasına ve namaz kılmasına (kendi odasında) izin vardır. Bize yakışmaz öyle şeyler" (s. 109). Halbuki teyze kızı Leyla sonunda bu durumun tam tersi bir yaşama biçimini seçecek ve başını örttükten sonra evi terk ederek ailenin reddettiği "ötekiler"den yana geçecektir.

Ama romanı bir de Eda ile teyze kızı Leyla'nın iç içe geçen hayatlarını temel olarak okuyabiliriz. İlk aşkları, anneanne Salih Hanım'ın baskısından kaçıp erkek arkadaşlarıyla buluşma çabaları, daha sonraları Leyla'nın gizli gizli evli bir işadamlıya buluşup sevişmesi, ona âşık olup başını örtmeye başlaması ve onun dindar çevresine girip hacılara, hocalara gitmesi, nihayet bir akşam başörtüsüyle eve gelmesi sonucunda anneanne tarafından evden kovulması ve evi terk etmesi olay örgüsünün en sürükleyici çizgisini oluşturuyor. Güzelliği, cesurluğu, güçlülüğü ve inatçılığıyla öne çıkan, hatta Eda'yı ikinci plana iten Leyla'nın o güne dek sırdaşı olan Eda'ya bile nerede olduğunu söylemeden ortadan kaybolması, polisin devreye girmesi, medyanın da olaya el atmasıyla televizyona düşmeleri sonucunda "aile şerefinin yerle bir olması" romanın belkemiğini oluşturuyor.

Öbür yandan Eda'nın daima kendini Leyla ile özdeşleştirmeye çalışmış olması, hatta Leyla kaybolduktan sonra onu arama girişimleri, onun sevgilisi ile buluşma çabası ve Eda'nın kendi kimliğini sorgulaması romanın son cümlesinde özetleniyor: "Aynadaki suretin Eda'ya mı yoksa Leyla'ya mı ait olduğunu bir türlü çıkaramıyorum. İyi mi?" Ama Leyla'nın kendini bir inanca teslim etmeye hazır olduğunu dile getirmesine ve sonunda, kendinden çok uzak gördüğü bu dindar insanlarla özünde bir olduğunu düşünmesine ve seçimini o yönde yaparak evden kaçmasına karşılık Eda böyle bir cesaret göstermiyor, ancak "başka birisi olma isteği" doğrultusunda korkuları ve takıntıları olan bir kız olarak kalıyor. Yaşamı boyunca "Leyla çoban, kendisi ise koyun rolünde" olsa, Leyla'yı kendine rol modeli olarak alsada onun "ancak kötü bir kopyası sayılabileceğini" kabul ediyor Eda. Tek yapabildiği evden ayrılarak Amerika'ya okumaya gitmek oluyor. "Kendini içine hapsetmiş, kendinde kilitli kalmış" olmayı aşmıyor. Hatta romanın başına dönersek, öyküsünü anlatmaya girişmesine yardımcı olan 'tuvalette kilitli kalma durumu' da bu geçeceği simgeleyen bir motif olmuyor mu acaba?

Saklambaç, çok katmanlı bir roman. Okuru değişik yönlere sürükliyor. İster bir burjuva ailesinin romanı, ister iki gencin kendilerini keşfetme süreci, ister Batı'ya yönelik bir çevre ile muhafazakar bir çevrenin "biz" ve "ötekiler" olarak karşı karşıya gelmesi olarak okuyalım ister Eda'nın Leyla'nın peşinde gezdiği İstanbul sokaklarının betimlemelerini izleyerek İstanbul'ı yaşayalım, hiç kuşkusuz okurken insana keyif veren bir roman Saklambaç. ■

Saklambaç/ Defne Suman/ Hitkitap/ 400 s.